

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11.11.2015, sen. zn. 29 ICdo 61/2015, ECLI:CZ:NS:2015:29.ICDO.61.2015.1

Číslo: 81/2016

Právní věta: I podle ustanovení § 2 písm. g) insolvenčního zákona ve znění účinném před 1. 1. 2014 platilo, že pro účely uspokojení pohledávky v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka byl za zajištěného věřitele pokládán věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to jen (pouze) zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy. Jde (i před 1. 1. 2014 šlo) o výčet taxativní.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 11.11.2015

Spisová značka: 29 ICdo 61/2015

Číslo rozhodnutí: 81

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Insolvency

Předpisy: § 2 písm. g) IZ ve znění do 31.12.2013

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 9. 2014, sp. zn. 43 ICm 3005/2013, 104 VSPH 275/2014 (KSUL 43 INS 104/2008).

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 19. února 2014, č. j. 43 ICm 3005/2013-36, zamítl Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „insolvenční soud“) žalobu (podanou 6. 9. 2013), kterou se žalobce (Ing. I. G.) domáhal vůči žalovanému (insolvenčnímu správci dlužníka G. CH., s. r. o.) určení, že pohledávka žalobce ve výši 345 267 Kč, přihlášená do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, je zajištěna majetkem dlužníka (bod I. výroku). Dále uložil žalobci zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení částku 12 467,84 Kč (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud dospěl po provedeném dokazování k závěru, že nevykonatelná pohledávka žalobce [vycházející z dohody o obchodní spolupráci a vyrovnání závazků a pohledávek ze dne 3. 3. 2005, uzavřené mezi žalobcem a dlužníkem (dále jen „dohoda“)] není zajištěnou pohledávkou (žalobce není zajištěným věřitelem), jelikož nejde o žádný z případů taxativně vypočtených v

ustanovení § 2 písm. g) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění účinném od 1. 1. 2014. K tomu odkázal též na důvodovou zprávu k vládnímu návrhu novely insolvenčního zákona, který projednávala Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 6. volebním období (2010 – 2013) jako tisk č. 929/0 (přijaté posléze s účinností od 1. 1. 2014 jako zákon č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů], uváděje, že změna dikce § 2 písm. g) insolvenčního zákona toliko potvrdila, že tam provedený výčet byl výčtem taxativním i před 1.1. 2014.

3. K odvolání žalobce Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 2. 9. 2014, č. j. 43 ICM 3005/2013, 104 VSPH 275/2014-55 (KSUL 43 INS 104/2008), potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a uložil žalobci zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 4 114 Kč (druhý výrok).

4. Odvolací soud – vycházejí rovněž z ustanovení § 2 písm. g) insolvenčního zákona – přitakal insolvenčnímu soudu v závěru, že dohodu uzavřenou mezi žalobcem a dlužníkem (G. CH., s. r. o.) nelze přiřadit žádnému ze zajišťovacích prostředků taxativně vyjmenovaných v ustanovení § 2 písm. g) insolvenčního zákona (ve znění účinném před i po 1. 1. 2014).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

6. Konkrétně dovolatel míní, že insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 12. 2013 nevylučoval ujednání zajištění v jiné formě než uvedené v ustanovení § 2 písm. g) insolvenčního zákona, s tím, že vzhledem k principu legitimního očekávání mu nelze klást k tíži změnu zákonného ustanovení v době, kdy (jsa přesvědčen o demonstrativnosti výčtu) své nároky zajistil způsobem, který považoval za korespondující ustanovení § 2 písm. g) insolvenčního zákona.

7. Dovolatel má dále za to, že soudy měly „respektovat vůli stran při uzavírání dohody směřující k zajištění závazku“ a posoudit dohodu případně jako smlouvu o zřízení zástavního práva ke zboží nacházejícímu se ve skladu dlužníka, k čemuž dodává, že výklad podaný soudy je v rozporu se základní zásadou insolvenčního řízení uvedenou v § 5 písm. c) insolvenčního zákona, jež zakazuje omezit práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení. Dovolatel je proto přesvědčen, že s jeho pohledávkou mělo být nakládáno jako se zajištěnou.

8. Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, máje napadené rozhodnutí za správné a zdůrazňuje, že výčet možných způsobů zajištění v ustanovení § 2 písm. g) insolvenčního zákona je úplný a pohledávka dovolatele v insolvenčním řízení není zajištěna.

9. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2014 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. zn. [29 ICdo 33/2014](#), uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, které je dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu).

III.

Přípustnost dovolání

10. Nejvyšší soud má dovolání za přípustné podle § 237 o. s. ř., když otázka, zda výčet zajišťovacích prostředků byl v ustanovení § 2 písm. g) insolvenčního zákona, ve znění účinném do 31. 12. 2013, výčtem taxativním, v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

11. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

12. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

13. Podle ustanovení § 2 písm. g) insolvenčního zákona pro účely tohoto zákona se rozumí zajištěným věřitelem věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy.

14. V této podobě platilo uvedené ustanovení od přijetí insolvenčního zákona do 31. 12. 2013. Bodem 2. článku I části první zákona č. 294/2013 Sb. bylo s účinností od 1. 1. 2014 v § 2 písm. g) za slova „a to“ vloženo slovo „jen“, k čemuž se v důvodové zprávě k vládnímu návrhu této novely (jenž byl následně přijat co do dotčeného ustanovení v nezměněné podobě) uvádí:

15. „Změna (doplnění) § 2 písm. g) insolvenčního zákona má za cíl potvrdit, že výčet přednostně uspokojovaných zajištění v tomto ustanovení je výčtem taxativním, bez zřetele k tomu, že vnitrostátní úprava zná nebo bude znát i jiné typy zajištění, jež ovšem podle své povahy právo přednosti nezasluhují (a jejich prosazení v insolvenčním řízení by naopak smysluplné řešení dlužníkovy úpadku mařilo). Srov. např. § 2045 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen ‚nový občanský zákoník‘). Úvahy o možném rozšíření ‚práva přednosti‘ je pro účely úpadkového práva vždy nutné vést ve spojení s posouzením, zda prosazovaná míra ‚přednosti‘ té které zájmové skupiny věřitelů ve skutečnosti nepovede k nevratnému poškození smyslu a účelu insolvenčního řízení, jež má sloužit především jako předvídatelný a spravedlivý proces poměrného uspokojení nezajištěných (obecných) věřitelů dlužníka.

16. Podle doplnění textu § 2 písm. g) insolvenčního zákona se zajištěním pro potřeby insolvenčního zákona rozumí pouze tam vyjmenované zajištění, ne již například (typicky) dohoda o srážkách ze mzdy, která je v novém občanském zákoníku výslovně považována za zajištění (§ 2045 a násl. nového občanského zákoníku). Dohoda o srážkách ze mzdy se svou povahou spíše blíží utvrzení a její masové použití by mohlo negativně ovlivnit využitelnost oddlužení formou splátkového kalendáře. Jelikož je nicméně takováto dohoda zajištěním podle hmotného práva, rozšiřují se blokační účinky § 109 odst. 1 písm. b) i na ni tak, aby nemohlo dojít k tomu, že věřitel, který nebude podle insolvenčního zákona věřitelem zajištěným, své zajištění přesto prosadí. “

17. Na tomto místě Nejvyšší soud podotýká, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem již ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. [Pl. ÚS-st.-1/96](#), uveřejněném pod číslem 9/1997 Sbírky nálezů a

usnesení Ústavního soudu. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu *e ratione legis* před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad *e ratione legis* před výkladem jazykovým. Srov. shodně např. též důvody rozsudků velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. [31 Odo 495/2006](#) (jde o rozsudek uveřejněný pod č. 45/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. [31 Cdo 1693/2008](#) (jde o rozsudek uveřejněný pod č. 34/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. [31 Cdo 4545/2008](#) (jde o rozsudek uveřejněný pod č. 84/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek) a ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. [31 Cdo 3881/2009](#) (jde o rozsudek uveřejněný pod č. 10/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

18. Výčet zajišťovacích prostředků obsažených v ustanovení § 2 písm. g) insolvenčního zákona ve znění účinném před 1. 1. 2014 nevzbuzuje ani v rovině jazykového výkladu, ani v rovině výkladu *e ratione legis* pochyb o tom, že co do „práva přednosti“, jež se z něj podává pro takto zajištěné věřitele, je výčtem taxativním (úplným), bez zřetele k tomu, zda v mimoinsolvenčních poměrech existují i jiné zajišťovací prostředky. Řečené dokládá výše citovaná důvodová zpráva (potvrzující záměr zpřesnit text již platného pravidla, nikoli snahu toto pravidlo změnit) a pochybnosti nesdílí ani literatura (srov. např. dílo Hásová, J. a kol.: Insolvenční zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 13).

19. Obdobným způsobem bylo vykládáno v poměrech upravených zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), též ustanovení § 28 odst. 1 ZKV, jež za „oddělené věřitele“, kteří mají právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena ze zpeněžení věci, práva nebo pohledávky, jimiž byla zajištěna, považovalo věřitele pohledávek, které byly zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, převodem práva dle § 553 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník nebo postoupením pohledávky dle § 554 obč. zák. V rozsudku ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. [29 Odo 1194/2006](#), uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročník 2009, pod číslem 12, Nejvyšší soud při výkladu onoho ustanovení uzavřel, že tam obsažená úprava je úpravou kogentní a výčet situací, kdy lze konkursnímu věřiteli přiznat postavení odděleného věřitele, je taxativní.

20. Princip legitimního očekávání tedy dovolateli nesvědčil (s přihlédnutím k posledně označenému rozhodnutí mohl nejvýše legitimně očekávat, že výklad § 2 písm. g) insolvenčního zákona, ve znění účinném do 31. 12. 2013, bude podán ve stejném duchu jako výklad § 28 odst. 1 ZKV).

21. Lze tedy shrnout, že i podle ustanovení § 2 písm. g) insolvenčního zákona ve znění účinném před 1. 1. 2014 platilo, že pro účely uspokojení pohledávky v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka byl za zajištěného věřitele pokládán věřitel, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty, a to jen (pouze) zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťovacím převodem práva nebo postoupením pohledávky k zajištění anebo obdobným právem podle zahraniční právní úpravy. Jde (i před 1.1. 2014 šlo) o výčet taxativní.

22. Poukaz dovolatele (pro účely vymezení otázky, jež měla založit přípustnost dovolání) na základní zásadu insolvenčního řízení vyjádřenou v ustanovení § 5 písm. c) insolvenčního zákona (jež určuje, že nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce), zjevně též neobstojí, jelikož dovolatel nemá pro účely uspokojení pohledávky v insolvenčním řízení postavení zajištěného věřitele proto, že mu je nepřiznává insolvenční zákon, nikoli proto, že by jeho práva omezil insolvenční soud svým rozhodnutím nebo insolvenční správce svým postupem.

23. Ve světle výše uvedeného pak nemůže dovolatel uspět ani s poslední námitkou týkající se porušení základních zásad insolvenčního řízení (konkrétně zákazu omezení práv věřitele nabytých v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení).

24. Zbývá dodat, že závěr, že jakákoliv část dohody (z 3. 3. 2005), byť i jen vzdáleně nepřipomíná ujednání o smluvně zřízeném zástavním právu (srov. § 152 a násl. obč. zák., ve znění účinném v době uzavření dohody) ani jakýkoliv jiný prostředek zajištění z těch, jež jsou taxativně vypočteny v § 2 písm. g) insolvenčního zákona (ve znění účinném před i po 1. 1. 2014), je zcela zřejmý.

25. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d písm. a) o. s. ř.).